

# The Thai Journal of Pharmaceutical Sciences

---

Volume 7  
Issue 4 1982

Article 7

---

1-1-1982

เภสัชสนเทศ

n/a

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/tjps>



Part of the [Pharmacology Commons](#)

---

## Recommended Citation

n/a (1982) "เภสัชสนเทศ," *The Thai Journal of Pharmaceutical Sciences*: Vol. 7: Iss. 4, Article 7.

DOI: <https://doi.org/10.56808/3027-7922.1644>

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/tjps/vol7/iss4/7>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in The Thai Journal of Pharmaceutical Sciences by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact [ChulaDC@car.chula.ac.th](mailto:ChulaDC@car.chula.ac.th).



เภสัชสนเทศ

DRUG INFORMATION

จะได้มีการนำเสนอฤทธิ์ที่ไม่พึงประสงค์ของยากลุ่มต่างๆ เป็นตอน ๆ ไปดังต่อไปนี้

- I ยาทำให้ท้องผูก ๕ ลำไส้อุดตัน
- II ยาทำให้เกิดอาการดีซ่านและเกิดอันตรายต่อตับ
- III ยาที่ทำให้ง่วง ๕ ห้ามใช้เวลาขับรถ
- IV ยาที่ทำให้อุณหภูมิร่างกายเปลี่ยนแปลง
- V ยาที่ทำให้ทางเดินอาหารเป็นแผลและเลือดออก
- VI ยาทำให้เกิดอาการอนาพัยแลคซีส
- VII ยาทำให้เกิดปัญหาแก่ตา
- VIII ยาทำให้เกิดอาการโลหิตจาง
- IX ยาทำให้เกิดอาการเซรัซิม
- X ยาทำให้ไม่ขับโซเดียมและน้ำ

# ฤทธิ์ไม่พึงประสงค์ที่เกิดจากยา

ตอนที่ 1 ใน 10 ตอน

สัณญา นิรมานนิตย์

## I ยาที่ทำให้เกิดอาการท้องผูกและลำไส้อุดตัน

ถ้าจะศึกษาว่ายาอะไรอาจจะเป็นสาเหตุของอาการท้องผูกและลดการทำงานของลำไส้ ก็จำเป็นต้องตรวจสอบประวัติการใช้ยาของผู้ป่วยก่อน โดยเฉพาะในคนไข้ซึ่งไม่มีแผลในช่องท้องหรือไม่เป็นไส้เลื่อน (Hernia) ถ้าผู้ป่วยกำลังใช้ยาพวกโอปิเอท (opiates) แอนติฮิสตามีน แอนติโคลินเนอจิก พวกไตรไซคลิกคลิคแอนติเดเพรสเซนท์และโคลนิติน การหยุดยาเหล่านี้จะทำให้ผู้ป่วยหายจากอาการท้องผูกและอาการอื่นทางลำไส้ด้วยอย่างรวดเร็ว จะช่วยให้ไม่ต้องทำการผ่าตัดโดยไม่จำเป็น นอกจากนี้ในอาการ intramural haematoma (เลือดจับเป็นก้อนภายในอวัยวะ) ซึ่งเป็นอาการแทรกซ้อนเกิดเมื่อใช้ยาพวก anticoagulant การทยอยล่งหน้าว่าอาจเกิดอาการอะไรบ้าง จะช่วยให้ระมัดระวังในการรักษาได้ดียิ่งขึ้น

### ก. ยาระงับปวด (Analgesics)

ยาระงับปวดพวกโอปิเอททุกตัวจะทำให้เกิดอาการท้องผูก ซึ่งผลนี้ทำให้มีการใช้พวกโคเดอีน มอร์ฟีน ไดเฟนออกซีเลท (ใน 'Iomotil') ในการรักษาอาการท้องร่วง การเกิดอาการท้องผูกก็เนื่องจากจะไปเพิ่มช่วงพักตัว (resting tone) ของกล้ามเนื้อเรียบของลำไส้ทำให้ลดการบีบตัวและการหดตัวเป็นช่วง (peristaltic) ยิ่งกากอาหารค้างอยู่ในลำไส้ให้นานขึ้น ทำให้อุจจาระแข็งตัวมากขึ้น ถ้าใช้มากเกินไปโดยเฉพาะในขนาดสูงๆ เช่น เวลาเสพติดจะทำให้ลดการทำงานของลำไส้อย่างมากเกิดลำไส้อุดตันได้

เวลาผู้ป่วยใช้ยาพวก โคเดอีนและยาประเภทเดียวกันนี้ (รวมทั้ง dextropropoxyphene ซึ่งเป็น methadone analogue อยู่ใน 'Distalgesic') ให้คำนึงถึงอาการท้องผูกว่าอาจ

เกิดขึ้นได้เสมอ Pethidine ทำให้เกิดอาการท้องผูกน้อยกว่า เมื่อเทียบกับยาตัวอื่น ๆ ในกลุ่มเดียวกัน จึงนิยมใช้ในผู้ป่วยบางคน

ข. Antispasmodics, antacid mixtures และ antiparkinsonian drugs

โดยปกติการหลั่ง acetylcholine จาก Vagi และ pelvic Splanchnic nerves จะไปเพิ่มการเคลื่อนไหวของลำไส้ ฤทธิ์ของ acetylcholine จะถูกต้านโดย muscarinic antagonists พวก atropine, propantheline bromide ('Pro-Banthine') และ poldine methylsulphate ('Nacton') ยาพวกนี้มักใช้ในคนไข้ที่มีการระคายเคืองของลำไส้ และยังใช้ในผู้ป่วยที่เป็น peptic ulcer ด้วยโดยใช้เดี่ยว ๆ หรือร่วมกับยาลดกรด การใช้กับ peptic ulcer นั้นจริง ๆ แล้วขนาดที่ใช้แล้วไม่มีผลข้างเคียงในการทำให้ท้องผูกก็มักจะไม่ผลในการรักษา peptic ulcer แต่กรณีของ Parkinsonism (โดยเฉพาะถ้าเป็นเนื่องจากยา) ก็ยังใช้ยาประเภทนี้ได้ ยาที่ใช้กันน้อยก็มี orphenadrine hydrochloride ('Disipal') ซึ่งทำให้เกิดอาการท้องผูกมาก และหยุดหรือลดการทำงานของลำไส้

ค. Psychotropic drugs

พวก tricyclic antidepressants จะมีฤทธิ์คล้าย atropine ซึ่งทำให้เกิดอาการท้องผูก เกิดอาการลำไส้ลดหรือหยุดทำงานได้เมื่อใช้ยาพวก

amitriptyline ('Domical', 'Lentizol', 'Saroten', 'Tryptizol')

nortriptyline ('Allergon', 'Aventyl')

ยา antidepressant ตัวใหม่กว่า เช่น mainserin ('Bolvidon', 'Narval') มี anticholinergic action น้อย ดังนั้นแม้จะราคาแพงกว่าก็มักจะใช้กับผู้ป่วยที่มีโอกาสจะเป็น glaucoma หรือ urinary retention

Minor tranquilizer พวก diazepam ('Atensine', 'Evacalm', 'Sedapam', 'Valium') และ chlordiazepoxide ('Librium') ก็พบว่าทำให้เกิดอาการท้องผูกในผู้ป่วยจำนวนไม่มากนัก

ง. Antihypertensives

Clonidine hydrochloride ('Catapres') เป็นยาลดความดันซึ่งมีฤทธิ์เป็น  $\alpha$ -adrenergic stimulant และมีฤทธิ์โดยตรงต่อ smooth muscle ทำให้เกิดอาการท้องผูกมาก มีรายงานเกี่ยวกับการอุดตันของลำไส้ ถ้าหยุดให้ Clonidine จะทำให้อาการข้างเคียงเหล่านี้หายได้อย่างรวดเร็ว แต่ต้องระวังมากเพราะความดันโลหิตจะกลับสูงขึ้นอีก เหงื่อออกมาก หัวใจและชีพจรเต้นแรงและไม่เป็นจังหวะควบคุมความดันที่กลับสูงขึ้นนี้อีกนี้ได้โดยใช้ Labetalol, I.V. ('Trandate') แต่บางทีก็ต้องใช้ clonidine อีกในบางช่วง

อาการท้องผูก (paralytic ileus) และผลต่อกล้ามเนื้อเรียบอื่น ๆ มักจะพบในผู้ป่วยที่ใช้ยาพวก autonomic ganglion blocking drugs นอกจากนี้ยาพวกนี้ยังดูดซึมจากทางเดินอาหารได้น้อยและไม่แน่นอน จึงไม่ควรใช้ยาพวก autonomic ganglion blocking drugs นี้ในการลดความดันโลหิตสูง

### ยาอื่น ๆ ที่ทำให้เกิดลิ่มเลือดอุดตัน

#### Oral anticoagulants

Intramural haematoma ของลำไส้เล็กได้ไม่บ่อยนัก แต่ก็เป็นเรื่องยากเมื่อใช้ anti-coagulant ที่มักจะพบก็คือ คนไข้จะปวดเป็นตะคิวที่ท้องทันที คลื่นไส้ อาเจียน เมื่อได้รับยาพวกนี้อยู่ ความผิดปกติที่ทดสอบทางแล็บได้เห็นอย่างชัดเจนคือ prothrombin index จะนานขึ้นมาก ในกรณีนี้อาจยืนยันได้โดยให้กินเกลือแบเรียมแล้วเอ็กซเรย์จะพบช่วงของทางเดินอาหารซึ่งแคบและมีลักษณะเฉพาะ ถ้าเป็นเช่นนี้ควรใช้ nasogastric suction และให้ intravenous fluid ไม่ควรผ่าตัดในกรณีเช่นนี้ เพราะพบว่าอัตราการตายในการผ่าตัดค่อนข้างสูง การที่เลือดออกนี้อาจทดแทนได้ด้วยพลาสมาสด บางที่ต้องรักษาโลหิตจางด้วยการให้เลือดอาจฉีด Vitamin K<sub>1</sub> (Phytomenadione Konakion) แต่ต้องใช้เวลานานหลายชั่วโมงกว่าจะสังเคราะห์แฟคเตอร์ที่เกี่ยวข้องกับการเป็นลิ่มของเลือด

#### Potassium supplement

การทดแทนอิเล็กโทรไลต์ถ้าจะใช้กันควรจะศึกษาปฏิกิริยาไม่พึงประสงค์ของอิเล็กโทรไลต์ที่ใช้ทดแทนด้วย

การใช้ยาขับปัสสาวะแทบทุกตัว จะทำให้เกิด hypokalaemia ได้ ยกเว้น spironolactone ('Aldactone'), amiloride ('Midamor') และ triamterene ('Dytac') การที่เป็นเช่นนี้ ปรากฏว่ามีการใช้ potassium supplement ช่วยจนทำให้บางที่ใช้พรั้าเพื่อเกินความจำเป็น

เกลือโปแตสเซียมในขนาดสูง ๆ จะทำให้เกิด

- venospasm
- ischemic ulceration ซึ่งต่อไปมักจะมีอาการช้ำแผลเกิด fibrosis ทำให้เกิดอาการลำไส้อุดตันบางส่วน

เกิดอาการดังกล่าวได้มากกับ enteric-coated potassium chloride ซึ่งทางสหรัฐให้เลิกใช้ไปแล้ว อย่างไรก็ตาม 'Slow-K' ก็เกิดปัญหาเช่นเดียวกัน ถ้าการเคลื่อนของลำไส้ไม่ดีซึ่งอาจเนื่องจากภาวะโภชนาการ หรือยาอื่นที่ให้ในขณะเดียวกัน ในคนไข้พวกนี้ควรจะให้โปแตสเซียม ในรูปของยาน้ำเช่น 'Klorof' หรือ 'Sando-K'

## ยาเม็ดคุมกำเนิด

ในหญิงที่ใช้ oral contraceptive พบว่าอาจเกิดมีอาการ superior mesenteric venous thrombosis ได้บ้าง แต่อัตราการเกิดฤทธิ์ข้างเคียงนี้ไม่บ่อยนัก โดยจะเกิดอาการปวดท้องมาก มีอาการและสัญญาณการเกิดลำไส้อุดตัน อย่างไรก็ตามหากใช้เวลานานกว่าจะวินิจฉัยโรคได้ อาจเกิด peritonism และ

อาการเป็นเลือดได้

## ยาอื่น ๆ

Vincristine ('Oncovin') และ vinblastine ('Velbe') ซึ่งมีขายในประเทศไทยใช้ในขนาดสูงจะเกิด autonomic neuropathy ได้เป็นผลให้ท้องผูกและลำไส้อุดตัน ทั้งนี้เวลาใช้กับผู้สูงอายุควรจะลดขนาดยาและระวังในเรื่องอาหารและการใช้ยาอื่นร่วมด้วย

## เอกสารอ้างอิง

George, C.F., Drug Causing Constipation and Intestinal Obstruction, Prescribers' Journal, 21 (1) Feb. 1981, 148-152

## ข้อยาในบทความ "ยาที่ทำให้เกิดอาการท้องผูกและลำไส้อุดตัน"

<b>Analgesic</b>	: Codeine, morphine, diphenoxylate dextropropoxyphene ('Distalgesic'), pethidine
<b>Antispasmodic</b>	: Propantheline bromide ('Pro-Banthine')
<b>Antacid mixtures</b>	: Poldine methylsulphate ('Nacton'), Orphenadrine hydrochloride
<b>Antiparkinsonian drugs</b>	('Disipal')
<b>Psychotropic drugs</b>	: amitriptyline ('Domical', 'Lentizol', 'Saroten', 'Tryptizol', 'Tryptanol', 'Laroxyl', 'Tripta', 'Mutabon A/M/D') nortriptyline ('Allegron', 'Aventyl') Mianserin ('Bolvidon', 'Norval') Diazepam ('Atensine', 'Evacalm', 'Sedapam', 'Valium') Chlordiazepoxide (librium)
<b>Antihypertensive</b>	: Clonidine HCl ('Catapres')
<b>Oral anticoagulant</b>	: Warfarin sodium ('Coumadin', 'Panwarfin') Dicumarol
<b>Oral contraceptive</b>	
<b>Antineoplastics</b>	: Vincristine ('Oncovin') Vinblastine ('Velbe', 'Velban')

## ยารักษาโรคผลิตจากเห็ดมีพิษ

ข่าวสารเห็ดจากต่างประเทศเสนอว่าได้มีการนำเอาเห็ดมีพิษบางชนิดมาศึกษาเป็นยารักษาโรค เช่น เห็ด *Amanita muscaria* ซึ่งจัดเป็นเห็ดมีพิษร้ายแรงชนิดหนึ่งแต่ไม่ถึงตายเห็ดชนิดนี้ถ้ารับประทานแต่เพียงเล็กน้อยจะมีอาการเพ้อฝันมึนเมามาก จึงมีผู้เรียกเห็ดประเภทนี้ว่าเห็ดโอสถหลวงจิต ซึ่งมีอีกหลายชนิดและมีการนำไปใช้ในพิธีไสยศาสตร์ของบางประเทศมาตั้งแต่สมัยโบราณ ในเห็ดชนิดนี้มีสารเคมีชนิดหนึ่งเรียก “กาบา” (GABA) ซึ่งเป็นสารชนิดเดียวกับที่มีในคนและสัตว์ มีหน้าที่เป็นตัวควบคุมความเจ็บปวดของประสาทส่วนกลาง นักวิทยาศาสตร์ชาวเดนมาร์กผู้หนึ่งได้เตรียมที่จะใช้สารเคมีชนิดนี้จากเห็ดมาผลิตยาชนิดหนึ่งให้ชื่อว่า “ทิพ” (Thip) ซึ่งเขา

ยืนยันว่ามีผลในทางบรรเทาความเจ็บปวดได้เหมือนฝิ่น แต่ไม่มีผลในทางเสพติดและมีฤทธิ์ยาอยู่ไม่นานเท่าฝิ่น จึงมีอันตรายน้อยกว่าฝิ่น

ดร. Povl Krosgaard Larsen แห่งคณะเภสัชศาสตร์มหาวิทยาลัยในกรุงโคเปนเฮเกน เป็นอีกผู้หนึ่งที่ได้ผลิตยาจากเห็ดชนิดนี้ขึ้นมา 2 ชนิด ชนิดหนึ่งได้มีการพิสูจน์แล้วว่ามีสรรพคุณในทางแก้ลมบ้าหมูในสัตว์ อีกชนิดหนึ่งอาจจะใช้เป็นยารักษาโรคประสาทประเภทลมบ้าหมูได้

จาก : American Mushroom Institute.  
Mushroom kill pain. Mushroom News. July, 1982 : p. 5

**นางสาวอนงค์ จันทศรีกุล**  
กองโรคพิษและจุลชีววิทยา กรมวิชาการเกษตร

## เรื่อง 'สารระบบสมุนไพรในป่า'

“ราคาแพงขึ้นทุก ๆ วันของยาสำคัญ ที่ผลิตในประเทศตะวันตก ทำให้ชาวประเทศ แถบทะเลแคริบเบียนและประเทศที่กำลังพัฒนา ในส่วนอื่นของโลก จำเป็นต้องดิ้นรนให้หลุดพ้นจากการเป็นทาสของยาแพง แต่ถึงอย่างไร สิ่งนี้จะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าประชาชนในประเทศ เหล่านี้รู้จักและใช้พืชที่มีความสำคัญ ในทางยา ได้อย่างชำนาญ เช่น พังพวยฝรั่ง *Madagascar periwinkle* (*Catharanthus roseus* G. Don.) ซึ่งขึ้นอยู่แพร่หลายในที่บางแห่ง บนเกาะ Antigua และเกือบจะถูกกลืนเลย แพทย์แผนโบราณบนเกาะอื่นในทะเลแคริบเบียน นำไปใช้รักษาโรคหลอดเลือดอักเสบ และโรคอื่น ๆ เป็นเวลานานแล้ว พืชชนิดนี้ปัจจุบันเป็น แหล่งกำเนิดของยาชั้นนำ ที่ใช้รักษาโรคมะเร็ง เม็ดเลือดขาว (leukemia) อัลคาลอยด์ Vincristine ที่สกัดได้จากพืชชนิดนี้ ขายอยู่ใน ตลาดโลก ราคาปอนด์ละ 100,000 เหรียญสหรัฐ”

Dr. Edward S. Ayensu นักพฤกษศาสตร์ชาวกานา (Ghana) ได้เล่าถึงเหตุการณ์ที่เขาเคยพบเห็นมาเกี่ยวกับการรักษาโรคอย่าง ได้ผล ด้วยสมุนไพรที่ปลูกขึ้นอยู่หลังบ้าน ของแพทย์แผนโบราณและในชีวิตของเขาที่ได้ ท่องเที่ยว ข้ามทวีปแอฟริกา และทวีปอื่นๆ มา

Ayensu เห็นการรักษาด้วยยาสมุนไพรของ แพทย์แผนโบราณได้ผลมาแล้วหลายราย ใน แอฟริกาตะวันตกเขาได้เห็นการฝึกของพวก แพทย์แผนโบราณประจำเผ่า ที่ต้องตรากตรำ ทำงาน และใช้เวลายาวนานมาก ซึ่งรวมถึงการ นำลูกศิษย์เข้าป่า เพื่อให้รู้จักชื่อ จำแนกต้นไม้ ต่าง ๆ สรรพคุณทางยา และแหล่งที่จะหาพืช เหล่านี้มาได้ แต่แพทย์ผู้ไชยาสมุนไพรหลาย คนในแอฟริกา เอเชีย และแถบแคริบเบียน ตลอดจนส่วนอื่นๆ ของโลก มักจะอวดอ้าง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และกำลังอำนาจจากวิญญาณ มา ช่วยในการรักษา ทำให้เกิดการสงสัยไม่แน่ใจ ในคุณค่าของสมุนไพร แต่ความรู้เช่นนี้กำลัง เปลี่ยนไป โดยความช่วยเหลือ ของนักวิทยาศาสตร์ เช่น Ayensu และ Dr. Richard E. Schultes ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์พฤกษชาติ ของ Harvard University เป็นผู้ค้นพบ ความสนใจในการใช้สมุนไพรในทางการแพทย์ขึ้น มาอีก นักวิทยาศาสตร์ บริษัทผลิตยา และผู้เชี่ยวชาญด้านสาธารณสุขขององค์การอนามัย โลก กำลังศึกษาถึงวิธีการรักษาของแพทย์ เหล่านี้ และนำน้ายาของเขาไปวิเคราะห์ เมื่อ เร็ว ๆ นี้ องค์การอนามัยโลกได้เริ่มต้น โครงการ ส่งเสริมและกระตุ้นให้มีการ ไชยาแผนโบราณขึ้นทั่วประเทศที่พัฒนาแล้ว



ความสนใจเช่นนี้เป็นสิ่งที่ถูกต้อง แพทย์แผนปัจจุบันในประเทศตะวันตกกำลังรู้สึกตัวว่า ยังมีสิ่งที่จะต้องศึกษาอีกมาก จากแพทย์แผนโบราณที่มีชื่อเสียง

ยาที่ส่งขายตามใบสั่งยาเป็นจำนวนมากทุก ๆ ปีทั่วไปในประเทศที่พัฒนาแล้วพบว่า ได้มาจากพืชที่ได้มีบันทึกอยู่แล้วในเภสัชตำหรับของแพทย์แผนโบราณตัวอย่างเช่น

1. Reserpine ยารักษาโรคความดันโลหิตสูง สกัดจากกระย้อม (*Rauwolfia serpentina* Benth.) พืชซึ่งขึ้นประจำอยู่ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แพทย์อินเดียแผนโบราณ ใช้พืชชนิดนี้มานานหลายพันปีเพื่อรักษาความผิดปกติทางประสาท

2. Diosgenin ยาที่ใช้เป็นตัวหลักในการผลิตยาเม็ดคุมกำเนิด ได้มาจากพืชจำพวกกลอยของเม็กซิกัน (Mexican yam) เป็นไม้เถาที่ชาว Mexican Indians ใช้เป็นยาทั่วไป สำหรับแก้สารพัดโรค

ที่น่าสลดใจ คือ เภสัชตำหรับโบราณที่มีอยู่ในสมาคมแพทย์แผนโบราณ หลายแห่ง กำลังจะสูญไปอย่างไม่กลับคืน ซึ่งจะเป็นภัยอย่างใหญ่หลวง พืชมีดอกประมาณ 20,000 ชนิดกำลังจะสูญพันธุ์ เพราะการตัดและเผาป่าเมืองร้อน และการเจริญเติบโตของบ้านเมือง ทำให้โอกาส ที่จะค้นพบยาที่มีประโยชน์อีกหลายชนิดต้องหมดไปในเวลาเดียวกัน คน

พื้นเมืองก็เปลี่ยนไปอย่างไม่กลับหลัง เนื่องจากการสัมผัสกับวัฒนธรรมสมัยใหม่เกิดวงจรหินดงกินทางขึ้น เมื่อมียาเม็ด แอสไพริน และยาอื่นที่ราคาแพง ๆ จากประเทศตะวันตกเข้ามาแทนการใช้ยาสมุนไพร ทำให้เศรษฐกิจที่บอบบางอยู่แล้ว ของประเทศที่กำลังพัฒนาต้องทรุดลงอีก

ในฐานะผู้อำนวยการของแผนกพืชที่มีชีวิต ของสถาบัน Smithsonian ซึ่งตั้งอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานประวัติศาสตร์ธรรมชาติแห่งชาติ (สหรัฐอเมริกา) และเป็นกรรมการของวิทยาลัยวิทยาศาสตร์แห่งชาติในสาขาเทคโนโลยีสำหรับการพัฒนาระหว่างชาติผู้หนึ่ง Dr. Ayensu พยายามฟื้นฟูเกี่ยวกับเรื่องนี้ และช่วยกระตุ้นให้มีการเสาะหาพืชสมุนไพรมากขึ้น ในภูมิภาคแถบร้อน ซึ่งมีพืชพรรณตระกูลต่างๆ มากมาย และตัวเขากำลังวิเคราะห์ชนิดของพืชทางยาไว้เป็นระบบเพื่อพิมพ์เผยแพร่ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อวงการวิทยาศาสตร์และสาธารณสุขทั่วไป

เมื่อ 3 ปีก่อนเขาได้พิมพ์หนังสือถิ่นกำเนิดของพืชสมุนไพร ของแอฟริกาตะวันตกเล่มแรกซึ่งได้ระบุลักษณะเฉพาะทางพฤกษศาสตร์ ชื่อ และ ประโยชน์ที่ใช้เป็นยาแผนโบราณ ของพืชในแถบแอฟริกาตะวันตกรวม 187 ชนิด (species) และเมื่อเดือนพฤศจิกายนที่แล้ว (1981) ได้พิมพ์หนังสือ

เรื่องนี้เล่มต่อมา (ทั้ง 2 เล่ม จัดพิมพ์โดย บริษัท Reference Publication Inc., เมือง Algonac รัฐ Michigan)

ความสนใจของ Dr. Ayensu เอง เกี่ยวกับพืชทางยา เริ่มมา 20 ปีแล้วโดยได้เดินทางเพื่อวิจัย ไปยัง Antigua และที่ Dominica ที่นั่นเขาได้ทราบว่าพวกทาสเป็นผู้ นำพืชทางยาของชาวอัฟริกันตะวันตก ที่รู้จัก กันดีหลายชนิด เข้ามายังแคริบเบียนตั้งแต่ปี ค.ศ. 1400 ตัวอย่างเช่น ที่ Dominica เขาได้ พบต้นละหุ่ง (*Ricinus communis L.*) พืช พื้นเมืองที่ชาวอัฟริกันใช้รากและใบ รักษาโรค กระเพาะอยู่ในประเทศของเขาและอาจเป็นพืช ชนิดนี้เองที่ใช้รักษาเด็กปวดท้องคนหนึ่งที่เขา พบว่า แพทย์แผนโบราณสามารถรักษาให้หาย ได้ หลังจากที่ได้รับการรักษาจากโรงพยาบาล มาแล้วไม่หาย

Dr. Ayensu เชื่อว่า ราคาของยาจาก ประเทศตะวันตก ที่แพงขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้ ประเทศแถบแคริบเบียน และประเทศที่กำลัง พัฒนาอื่น ๆ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปลดตนเอง ให้พ้นจากการเป็นทาสของยา

ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยของจีน การ ใช้ยาสมุนไพร ได้ทำควบคู่กันกับยาแผนปัจจุบัน

ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการอนามัยเบ็ดเสร็จ ในเมืองใหญ่ ๆ และตามหมู่บ้านบริเวณที่คิดใจ เหมาะพอที่จะปลูกต้นพืงพวยฝรั่งได้เขาได้ปลูก พืชชนิดนี้เต็มไปหมดแล้วทำให้สังเกตเห็นว่า ประเทศที่กำลังพัฒนาอื่น ๆ ควรจะทำตามอย่าง ประเทศจีน เพราะเป็นที่ประจักษ์ชัดถึง บริเวณ ที่แตกต่างกันในโลกว่ามีสถานภาพทางอนามัย ต่างกัน ระบบอนามัยแบบประเทศฝ่ายตะวันตก จึงไม่สามารถนำมาใช้ในประเทศกำลังพัฒนา ก่อนจะถึงปี ค.ศ. 2000

นอกจากนี้พืชที่มีคุณค่าทางยาที่สำคัญ ๆ จะต้องได้รับการจำแนกชนิดและปลูกขึ้น ใน ประเทศเหล่านี้แพทย์แผนโบราณควรจะได้รับ การสนับสนุนอย่างเป็นทางการ ในลักษณะที่ จะทำให้งานของเขา ใช้เป็นอาชีพได้ ให้มากที่สุดที่จะทำได้

บทความแปลและเรียบเรียง โดย สุมนา วรรณะภุติ คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จาก **International Exchange News, Vol. 26 No. 2, 1981-82**

เขียนโดย *Thomas Harney*

# ย่อขยายยา

สุนันท์ พงษ์สามารถ

## ยา 4 เม็ดสำหรับสตรี

ยากุมกำเนิดชนิดใหม่ของสตรี ซึ่งสามารถใช้รับประทานเพียง 4 วันหลังแต่ละรอบเดือนแทนที่จะต้องรับประทานถึง 3 อาทิตย์ติดต่อกันอย่างในปัจจุบัน ยาชนิดนี้ได้ค้นคว้าขึ้นโดยนักชีวเคมีชาวฝรั่งเศส ชื่อ Etienne-Emile Baulieu ซึ่งได้แถลงการค้นคว้าของเขา และผลการทดลองขั้นต้น ในการประชุมนักวิทยาศาสตร์ชั้นนำของฝรั่งเศส นับว่าเป็นที่สนใจของผู้เชี่ยวชาญชั้นนำหลายท่านทั่วโลก การค้นคว้าของ Baulieu มีหลักการโดยการใช้ steroid ที่มีผลไปขัดขวาง protein receptor ที่เซลล์ของมดลูกที่เกี่ยวข้องในการดูดซึมของ progesterone ซึ่งเป็นฮอร์โมนที่จะเตรียมมดลูกให้รับการติดและคงอยู่ของไข่ที่ผสมแล้ว การรับประทาน steroid ที่ทำในรูปของยาเม็ดเป็นเวลา 4 วัน โดยเริ่มตั้งแต่ 2 วัน ก่อนวันที่คาดว่าจะมีประจำเดือนจะทำให้ป้องกันไม่ให้ progesterone เข้าสู่เซลล์ของมดลูก ดังนั้นไข่ที่ผสมแล้วจะไม่สามารถฝังตัวอยู่ในมดลูกได้

ซึ่ง Baulieu กล่าวว่าจะทำให้มีการขับโลหิตออกมา มีการเกร็งของมดลูก คล้ายกับการแท้งตามธรรมชาติของการตั้งครรภ์ไม่ถึงเดือน ซึ่งถ้าไม่มีการตั้งครรภ์เกิดขึ้นแล้ว steroid ก็เป็นเพียงการทำให้มีการขับประจำเดือนตามปกติ

## เภสัชสมอกลง

เครื่องคอมพิวเตอร์ระบบ COMPASS (Comprehensive Pharmacy Administrative Support System) ประกอบขึ้นโดย Honeywell Inc. เป็นระบบที่สามารถติดตั้ง terminal ได้ตามร้านขายยาต่าง ๆ (ในสหรัฐอเมริกา) ที่ต้องการบริการลูกค้าด้วยระบบนี้ โดยที่เมื่อทางร้านขายยาได้ใบสั่งยา ผู้จ่ายยาก็จะพิมพ์ชื่อลูกค้า และยาที่ส่งจ่ายลงใน computer terminal ถ้าใบสั่งยาเขียนชื่อทางการค้าของยา เครื่องก็จะพิมพ์ออกมาเป็นชื่อสามัญ (generic name) จากนั้นเครื่องก็จะค้นประวัติของคนไข้เพื่อดูว่ายาที่สั่งใหม่นี้จะมีความไม่ลงกันกับยาอื่น ๆ ที่คนไข้กำลังรับประทานอยู่หรือไม่ หรือคนไข้เคยมีประวัติว่า แพ้ยาชนิดนั้นหรือไม่

ตามปกติแล้วเภสัชกรสามารถทำหน้าที่นี้ได้แต่จะต้องใช้เวลาหลายชั่วโมง จึงทำให้ไม่ค่อยจะมีการให้บริการมากนักในสมัยก่อนๆ และเจ้าระบบที่ว่านี้จะมีมาใช้กับคนไทยเมื่อไร ผู้เขียนตอบไม่ได้

### โภชนาการที่ปรับปรุงการทำงานของสมอง

การรับประทานอาหารที่มีคาร์โบไฮเดรต (พวกแป้ง น้ำตาล) สูง และมีโปรตีนต่ำ จะมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสารเคมีของระบบประสาทคือมีการเพิ่มการสังเคราะห์ของ serotonin ซึ่งเป็นตัวทำให้ลดการอยากรับประทานอาหารคาร์โบไฮเดรตแต่ไม่ลดการอยากรับประทานโปรตีน จึงดูเหมือนว่าการควบคุมการหลั่ง serotonin โดยส่วนประกอบของอาหารที่รับประทานและการควบคุมการรับประทานอาหารโดยการหลั่ง serotonin เกิดขึ้นเพื่อไปช่วยคงความสมดุลของสภาวะโภชนาการของร่างกาย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้คนไม่รับประทานอาหารหวานหรืออาหารพวกแป้งมากเกินไป เพื่อจะได้รับประทานอาหารโปรตีนเพียงพอแก่ความต้องการของร่างกาย

### ความหวังใหม่ในการต่อต้านความอ้วน

มีบริษัทอย่างน้อย 3 บริษัท ที่สนใจค้นคว้าเกี่ยวกับยาสำหรับคนที่เป็นโรคอ้วนให้ผอมลงโดยการเผาผลาญเอาไขมันที่มากเกินไปออกเสีย ยาจะทำให้อุณหภูมิของร่างกาย

สูงขึ้นเล็กน้อย สารที่กำลังทำการศึกษาที่ห้องทดลองของบริษัท Lilly ที่เมือง Indianapolis และที่ Burrough Wellcome Co. ที่ Triangle Park มลรัฐ North Carolina และที่ Hoffmann-La Roche Inc เมือง Nutley มลรัฐ New Jersey ขณะนี้ไม่ได้เป็นยาต่อสู้ความอ้วนโดยวิธีการสามัญ คือไปกดการเจริญอาหาร แต่ยานี้จะไปออกฤทธิ์คล้ายกับการออกกำลังกายโดยการไปเผาผลาญพวกไขมัน ด้วยหลักการ thermogenesis แต่ยาที่จะเผาผลาญไขมันโดยไม่คำนึงถึงอาหารที่รับประทานนั้นอาจมีผลทำให้เกิดอาการข้างเคียงที่รุนแรงขึ้นได้ นักโภชนาการมักยอมรับว่า วิธีการที่ใช้ได้ดีและปลอดภัยที่จะลดน้ำหนักก็โดยการรับประทานแต่น้อยและสำหรับคนที่แข็งแรงพอก็ควรออกกำลังกายให้มากขึ้น นักวิจัยเองก็ได้ระมัดระวังการทดลองยาของเขาซึ่งขณะนี้ทำเฉพาะในสัตว์ทดลองเท่านั้น ได้แก่ หนูเพศหนูขาวและสุนัข เป็นต้น

### วัคซีนตัวแรกที่ได้จากการตัดต่อยีนส์

วัคซีนตัวแรกที่สร้างขึ้นโดยใช้เทคนิค recombinant-DNA ซึ่งสามารถทำให้ประหยัดเงินได้ถึงหลายพันล้านเหรียญสหรัฐต่อปี และยังทำให้เพิ่มอาหารเนื้อแต่ชาวโลกได้ด้วยนี้เป็นวัคซีนซึ่งจะถูกสร้างขึ้นจากแบคทีเรียที่ได้รับการเปลี่ยนแปลงทางวิศวกรรม ซึ่งแบคทีเรีย

นี้จะสร้างสารโปรตีนที่ห่อหุ้มไวรัสที่เป็นสาเหตุของโรค ปาก-เท้าเปื่อย ในวัว-ควาย การทดลองที่รายงานเมื่อประมาณเดือนพฤษภาคม ปี 1981 ได้แสดงให้เห็นว่า วัคซีนมีผลดีในการต่อต้านโรคนี้ วัคซีนใหม่ทำขึ้นโดยการร่วมมือระหว่างนักวิทยาศาสตร์แห่ง Genentech Inc., South San Francisco Genetic Engineering Co. และ USDA

### ยาค้านเฮอร์ปีส์ชนิดใหม่

ยาที่มีชื่อเรียกว่า FIAC ซึ่งสามารถต้านเชื้อเฮอร์ปีส์ ซิมเพล็กซ์ 1 และ 2 และเฮอร์ปีส์ซอสเตอร์ที่เพาะเลี้ยงนั้น จะให้ผลดีในการทดลองใช้ครั้งแรกในคนไข้โรคมะเร็งที่ติดเชื้อเฮอร์ปีส์ ในขณะที่ระบบการสร้างภูมิคุ้มกันถูกกดไว้เนื่องจากการใช้ยาบางชนิดในการรักษามะเร็งจากรายงานของ Charls Young และผู้ร่วมงาน แห่ง Memorial Sloan-Kettering Cancer Center กล่าวว่า การให้ยาโดยฉีดเข้าเส้นจะไปหยุดการลุกลามของเฮอร์ปีส์ซอสเตอร์ (shingles) แผลที่ผิวหนังของคนไข้มะเร็งได้ 20 คนจากคนไข้ทั้งหมด 24 คน และทำให้หายได้ภายในเวลา 12 ชั่วโมง ส่วนคนไข้เฮอร์ปีส์ซอสเตอร์อื่น ๆ ไม่ได้ผล คนไข้คนหนึ่งที่ติดเชื้อเฮอร์ปีส์ ซิมเพล็กซ์ 1 และอีกคนหนึ่งที่ติดเชื้อเฮอร์ปีส์ ซิมเพล็กซ์ 2 อย่างรุนแรง ก็ได้รับการรักษาหายทั้งสองราย

### ยารักษาฟลู (Flu)

ยา Ribaviring อาจเป็นยาที่ประสพผลสำเร็จที่ดีที่สุด ในพวดยาต่าง ๆ ที่ทำขึ้นเพื่อต่อต้านไวรัส สิ่งที่ทำให้ยานี้ น่าสนใจคือ Ribavirin อาจใช้ได้ผลไม่เพียงแค่ว่ากับฟลูเท่านั้น แต่ยังต้านไวรัสอื่น ๆ ด้วย รวมทั้งไวรัสที่เป็นสาเหตุของโรคทางเดินหายใจซึ่งทำให้เกิดนิวมอเนียในทารก หัด คางทูม สุกใส ตับอักเสบบ และฮอว์บ์ส ซิมเพล็กซ์ ซึ่งเป็นโรคที่อวัยวะเพศที่นำกลัวที่สุด โรคหนึ่งในสหรัฐอเมริกา ขณะนี้

### ลิเทียมสาเหตุของหูด ?

จากรายงานของ Stephen W. White ในวารสาร International Journal of Dermatology 21 (2), 107, 1982 กล่าวว่า ชายอายุ 66 ปี คนหนึ่งได้รับประทาน lithium carbonate วันละ 500 มก. เป็นเวลานานถึง 12 ปี เพื่อบำบัดโรค manic-depression พบว่า เขามีหูดเกิดขึ้นมาอย่างผิดปกติ ทั้งนี้อาจเนื่องจากคนไข้รับประทาน lithium รายงานนี้เสนอขึ้นมาเพื่อจะชี้แนะว่าปัญหาของโรคผิวหนังที่เกิดขึ้นเนื่องจากสาเหตุอื่น ๆ แล้ว ยังอาจเกิดจากสาเหตุของ lithium ได้ด้วย

### การกำจัดโรคเรื้อน

หลังจากได้ค้นพบแบคทีเรียเป็นสาเหตุของโรคเรื้อนแล้ว พบว่าโรคนี้ไม่ติดต่อกันง่ายนัก